

Dieses Werk wurde Ihnen durch die Universitätsbibliothek Rostock zum Download bereitgestellt.

Für Fragen und Hinweise wenden Sie sich bitte an: digibib.ub@uni-rostock.de

Georg Friedrich Seiler

De Vaticiniorvm Cavssis Atqve Finibus

Sectio II : Ferias Paschales Pie Celebrandas Indicatrvs

Erlangae: Typis Ivngearnis, MDCCCLXXXIII

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/pnn862234484>

Band (Druck) Freier Zugang

87

Fa 1092 (87.)

A. U. T. Z. Rostock
Rostock im Jun. 1815.

Dissertazioni

- 1, De veris bonarum artium literarum
invenientiis ex libertate publica. Oratio, Dieta
a Chr. Gottl. Heyne. Göttingen 1763.
- 2, Dissertatio historico-theologica locos Theologicos col-
lectos ex Leone magno pontificie romano sistens
clitor. Sol. Sac. Griesbachii Halae 1768.
- 3, De fide historica ex ipsa rerum, quae narrantur
natura, judicanda. Tutor. Sol. Sac. Griesbachii.
Halae 1768.
- 4, Orationem Augustinam confessionis memoriae cor-
instituto Lynkeniano ipsius Cal. Octbr. 1791 habendam,
inditam Chr. Godofr. Schütz prof. ord. Renae.
- 5, episc. sectio altera
- 6, Oratio in anniversariis inaugurationis faciebat
academiae Georgiae Augustae habita a Chr. G.
Heyne, prof. claq. Göttingae 1776.
- 7, Observationes nonnullae ad Historiam dogmatis
de spiritu sancto a Joh. Georg. Cosenmuller
Erlangae.
- 8, De theologiae christiana origine, dissertatione doct.
Joh. Cosenmulleri, Lipsiae.

- 9, Ab anno dissertationis de accommodatione
 Christo in primis apostolorum tribulacione
 Lipsiae, 1793.
- 10, Dr. Ioan. Guili. Raw P. P. O. de
 Joannis baptistarum in rem Christianam
 studii. Sectio I. Erlangae
- 11, Sectio II.
- 12, Dr. Georg. Friedr. Seiler summorum in theologia
 honores in virum gen. et mas. rev. Gottlieb
 August de Staenckner rite collatos indecibz
 Erlangae, 1792.
- 13, De rationibus causis atque finibus, differit
 Dr. Seiler. Erlangae.
- 14, Sectio II.
- 15, Dr. Armonij. brevis argumentus pro summis
 numinis existentia recognitionis. Pars prior. Erlangae
- 16, Pars II.
- 17, Dr. Seiler summorum in theol. hon. in Mag. Staenckner
 rite conferendos indecibz. Erlangae 1793.
- 18, Michael Weber, prof. ord. de differentiis legitime et
 bene, recte et honeste factorum in libro N. T.
 proposito, vulgo neglecto.
- 19, Michael Weber ad memoriam resurrectionis Christi,
 rite concelebrandam invitatus 1793.
- 20, Memoriam nationalis Jesu Christi que recitationem
 et laudes commendat academia Jenensis, 1794.
- 21, Part. II. 22 Part. III.
- 22, Commentatio de consilio, quo scriptor in act.
 apost. concinnandis duabus fuerit. Rense 1818.
- 23, De sagacibus Christi et notioribus de aduentu
 Christi in N. T. obiectis in primis. Jesus uati
 annis Matth. 24. a Typhsen Göttingae 1785

Abstetzung July

14.

DE

VATICINIORVM CAVSSIS ATQVE FINIBVS

SECTIO II

F E R I A S P A S C H A L E S

PIE CELEBRANDAS INDICATVRVS

DISSERIT

D. GEORGIVS FRIDERICVS SEILER

ORD. THEOL. H. T. DECANVS

ERLANGAE

TYPIS IVNGEANIS 1800

14.

15.

16.

17.

Deum pro summa sapientia sua et admirabili συγκαταβοσει ad hominum, antiquis temporibus viuentium, sentiendi cogitandique rationem, rerum futurarum praedictionibus vsum esse, ad demonstrandam et confirmandam veritatem, quae in omni religione et dei cultu, rationi consentaneo, stabiliendo, fundamenti loco ponenda est, *vnum esse huius vniuersi conditorem atque rectorem*, a cuius igitur nutu pendet etiam vniuersa hominum salus atque felicitas, in prima, quam super hoc argumento scripsimus, commentatione, comprobauimus argumentis ex historia familiae Abrahamicae petitis. Substitimus autem, quia argumentationis filius abrumpendus erat, in medio huius historiae loco, videlicet in considerando Israelitarum per mare Erythraeum transitu, quem deus per Mosen eum in finem praesignificari curauerat, *vt vniuersus, quem ducebat, populus intelligeret, Iehouam esse deum supremum*, Exod. XV, 11. 23. Pergamus itaque in explicanda huius argumenti altera parte, ex eadem Israelitarum historia comprobaturi, fidem in Iehouam, quam conceperant, confirmatam atque corroboratam esse iisdem euentuum futurorum praedictionibus, quibus in eorum animis nata erat primum et fundata. Quia autem huius argumenti vis ducenda est ex historiae antiquae testimoniosis; rogo, *vt ignoscant mihi lectores proferenti res ipsis inde iam a pueritia notas*. Argumenti enim natura id postulat; nec est iniucundum, rerum in historia antiqua relatarum causas indagare multiplicemque dei, euentus illos moderantis, sapientiam scrutari et admirari.

Quaeritur itaque: quibusnam rationibus Israelitis, ex Aegypto liberatis, vltius persuasum sit, *deum*, qui se Mosi reuelauerit, *vnum et verum esse deum*. Tanta enim isti homines

erant animi leuitate et inconstantia, praesertim in rebus ad cultum dei spectantibus, vt nouis quotidie fere argumentis opus esset ad renouandam in eorum mentibus fidem in Iehouam atque ad firmam fiduciam in ipsius auxilio collocandam. Deliberato enim animo deum saepius tentarunt, de ipsius potentia dubitando. Vindicauit nos Iehoua (dicebant) ex Aegyptiorum dominio, at, poteritne mensam in solitudine instruere? panem et carnem suppeditare suo populo? Ad has dubitationes ex animis eorum extinguedas deus praedictionibus eiusmodi rerum futurarum usus est, quae nisi praedictae fuissent, ab Israelitis maximam partem iure meritoque in euenuum naturalium numero fuissent collocatae.

Magnam esse in deserto arabico arborum, seu potius fruticum copiam, mannae suppeditantium libertatem, omnes referunt, qui loca ista visitarunt peregrinatores *). Quid cogitatuos fuisse censemus Israelitas, si singulis diebus matutino tempore mannam, roris instar per illas regiones iacentem, deprehendissent? Sine dubio fructum hunc esse naturalem, sive terrae, sive coeli, sive arborum et fruticum vi prognatum. Qua igitur ratione factum est, vt manna, (quae, utrum a diuina potentia modo mirabili procreata, an naturae solius viribus nata sit, iam non disquiramus) vim haberet argumenti, comprobantis Iehouae summam maiestatem et potentiam? Factum est hoc clara huius rei praedictione. Mandauit nempe deus Mosi, Israelitis ut indicaret, se certo quodam die nutrimentum, pani simile, illis porrecturum et quidem tanta copia, ut vniuersa gens saturari et conseruari posset: *Mane*, inquiebat Moses, vos (Israelitae!) Iouis maiestatem estis visuri, Exod. XVI, 4. Cum igitur, die antea constituto, globulos mannae albos solo vbiunque iacentes deprehenderent, atque nescirent, vnde sit, et quid sit; tum Moses

*) Vide Tournefortii commentar. itiner. (Relation d'un Voyageur Tom. I. pag. 124.) Idem testantur Niebuhrius, Rauhwolfius, Neidschützius, alii.

Moses illis respondere poterat: Hic est ille panis, quem Deus vobis comedendum dedit. Ut nulla penitus in animis Israelitarum relinqueretur dubitatio, nutrimentum hoc ipsis suppeditari peculiari prouidentia diuina, praedixit deus, sex tantummodo septimanae diebus se mannam illis colligendum largitum; septimo autem die, seu sabbato, in terra visum non iri, Exod. XVI, 24. Ne autem victus necessarius illis sabbato def esset, die sexto duplē portionem colligendam esse praecepit atque promisit, hanc putredine non corruptum iri, sicuti reliquis septimanae diebus fieri solebat, Exod. XVI, 20. Haec quum omnia ita euenirent, sicuti per Mosen predicta essent, argumento erant Israelitis certissimo, Iehouam esse deum illum, qui populum nutriret et ab interitu vindicaret.

Simile argumentum exhibuit coturnicum, sub vespera eiusdem diei in Israelitarum castra missarum, certa et distincta praedictio. Nisi enim ante, quam hoc fieret, a Mose Israelitis annunciatum fuisset, harum auium infinitam copiam ventorum impetu casu fortuito ad has regiones propulsam esse, non sine probabili ratione censuissent. Ad hanc falsam opinionem remoueudam opus erat euentus illius praedictione, vt intelligerent Israelitae, Iehouam ventorum, volucrum et ceterorum animalium gubernatorem, exhibere posse omnia, quae futuris etiam temporibus ad populi sui conseruationem et salutem conseruandam sint necessaria.

Aqua in deserto Arabico deficiente, atque Israelitis potum petentibus, Deus, absque praeuia huius rei significatione, siue terrae motu, siue alia quauis ratione efficere potuisset, vt petra aliqua erupta subterranei fontes ad ea loca dirigerentur, vbi ad sitim hominum et animalium restinguendam, desiderabantur. Quotusquisque autem Israelitarum ex eiusmodi euentu didicisset, Iehouam esse unum et summum deum? Saepe enim accidit, vt terrae motibus, aut alio casu improuiso, noui fontes nascantur. Ut igitur aquarum ex petra proruptio eam habet vim, vt inde Iehouae, dei veri, maiestas intelligi posset;

A 3

Moses,

15.

16.

17.

Moses, illius iussu, coram vniuerso Israelitarum coetu ad petram stetit atque, solennitate quadam adhibita, virga sua petram percussit eum in finem, vt aquae abundantia, ex eo ipso loco effusa, indicium esset certissimum, dei hoc munus esse, inter Israelitas operantis et habitantis. — Ad huius rei memoriam sempiternam Moses loco isti nomen dedit *Massa* et *Meriba* propter altercationem Israelitarum, dictitantum: *eſtne Iehoua inter nos?* Exod. XVII, 7.

Mirificus fuit et terribilis familiarum Korachi, Datanis et Abiramis rebellantium interitus; sed quid credimus Israelitas censuisse, si hoc factum ex improviso accidisset? Numne Iehouae numen supremum per tristem horum hominum casum comprobatum fuisse, credibile est? Euentu autem ab ipso deo disertis verbis praedicto, terraque iis ipsis locis, quibus rebellantium tentoria posita erant, discissa, omnes, quibus erat aliqua harum rerum diiudicandarum facultas, intelligebant, Iehouam esse terrae conseruatorem, hominum iudicem, malefactorum vindicem sanctissimum. Deum in Israelitarum animis hanc sententiam gignere voluisse, patet ex loco Num. XVI, 28. etc. Ita enim Moses: ex eo (inquit) facto intelligetis, Iehouam me misisse; si Iehoua insoliti quid fecerit, vt terra dehincens illos homines deglutiatur, cognoscetis, eos *Iehouam* (verum deum) *contempsisse*.

Israelitarum, fame et siti laborantium, fidem titubantem deus denuo confirmavit, cum per Mosen illis notum fecit et promisit, omnes anguum morsu vulneratos sanatum iri, qui fide in Iehoua posita anguem aeneum in ligno suspensum adspexerint Num. XXI, 7—9. Poterat deus, si ipsi placuerit, absque medicina et signo externo adhibito, omnes ab interitu seruare; sed eiusmodi beneficio, fine praedictione restitutionis futurae, fides illorum parum fuisset adiuta. Cum autem Moses, ad dei mandatum, basilicae formam aeneam, perticæ impositam, vulneratos adspicere iussisset, promissione adiecta, omnes, qui fide in Iehoua posita, hoc fecerint, sanitatem recuperaturos esse:

esse: vniuersus populus intelligebat, a Iehoua, vero deo,
petendam esse vitam atque salutem.

Sed plura sunt huius generis exempla, quam vt breui sermone commemorari possint omnia. Vnum igitur adhuc his addam et quidem eiusmodi, quod ad vniuersam gentis Israelitae felicitatem pertinet. Promisit deus Israelitis, se, quam diu in cultu suo et legibus obseruandis perseveraturi essent, illos ab hostium potestate liberos, in terra Cananitica saluos suspiresque seruaturum; si autem a Iehoua deficerent, eos a gentibus aliis subactum et e terra sua in exilium abactum iri. Cum deinceps, quae deus in Mosis orationibus iisdem minatus erat mala, Israelitis toties euenirent, quoties idolatriae se dederant; omnes profecto, qui animo attento vaticinia considerabant, non poterant non inde colligere, Iehouae edicta esse vera, *illumque solum esse colendum et adorandum*. Hanc fuisse Israelitarum cogitandi et argumentandi rationem, ex omnibus fere libris V. T. historicis probari potest. Vnum tantummodo adiiciam locum, verbis expressum, ex libro Iudicium II. com. 12. 13. 14. Postquam Israelitae, relictō Iehoua, deastros colere inceperant, deus illos tyrannis diripiendos tradidit et finiti mis hostibus ita subiecit, vt eis resistere non possent; quocunque enim exibant, Iouae manum infestam habebant, *vt ipse Iehoua* (Deuter. XXVII.) *praedixerat, futurumque iurauerat*. Hoc, cum non tantum vna vice, sed saepius et semper pari modo eueniaret, diurna experientia tandem prudentiores, certo persuasi sunt, Iehouam esse omnis salutis auctorem et restauratorem. Hoc veritatis argumentum Israelitarum animo erat valde accommodatum; ad id ipsum enim constituta et formata erat gens Israelitica, vt veri dei cultus per eam conseruatus, tandem cum aliis nationibus communicaretur. Hanc ob causam constituenda erant externa quaedam signa, ex quorum aspectu intelligeretur, Iehouam, quem colerent, omnis felicitatis esse auctorem. In hac animorum persuasione eo magis erant confirmandi Israelitae, quod gentes ceterae statuerent, a diis deabusque suis agrorum fertilitatem, belli victoriam, cete-

ceteraque exspectanda esse omnia, quibus beata vita et reipublicae salus continetur. Hac erronea opinione Iudeos etiam deceptos esse, cum ex vniuersa huius gentis historia, tum ex multis librorum propheticorum locis intelligitur, quorum vnum ex Ier. Cap. XLIV, 14. etc. commemorasse sufficiat. Mulieres enim prophetae, easdem ad dei veri cultum exhortanti, „ex quo, responderunt, intermisimus adolere reginae coelorum (lunae) et libamina ei adferre, inopia laboramus et gladio et fame conficimur.“ Ad hanc falsam persuasione Israelitarum animis eripendam, quid accommodatius, quid efficacius ex cogitari poterat, quam eiusmodi rerum externalium directio, qua Israelitae edocerentur, Iehouam esse omnis libertatis et salutis auctorem, populum autem, qui ipsum vnicet colat, victorem fore et felicem?

Praeter has promissiones et minas vniuersam gentis, siue salutem, siue miseriam praesignificantes, deus saepius in rebus singulis, quid euenturum sit, variis modis indicauit. Et quidem, theocracia durante, vsu instrumenti et instituti illius, quod *Vrim* et *Thummim* nomen gerebat, praesertim quid in rebus ad bellum et pacem spectantibus euenturum sit, declarauit, vt Israelitae argumentum haberent prouidentiae suae manifestissimum *). Cum autem deus intelligeret, huius oraculi

*) Huius oraculi rationem et veri, per illud sciscitandi, modum peculialem etsi ignoramus, hoc tamen compertum habemus atque certum, fuisse instrumentum quoddam cum sacerdotis vestimento, cui *Ephod* nomen erat, coniunctum, quo Israelitarum proceres vti solerent in rebus incertis cum ad consilia a deo petenda, tum ad retegenda occulta ea, quae alia ratione exquiri non poterant. Erant apud ceteras gentes eiusmodi oraculorum genera multiplicia, inter quae eminebat illud, quod a *Theraphim* duci posse putabant, cui I. Spencerus Israelitarum *Vrim* et *Thummim* simile fuisse, censuit (*De legibus Hebraeorum Rituallibus Diff VII.*) Sed a vero propior abesse videtur b. Michaelis sententia, comparantis hoc oraculorum genus omne veterum *sortibus* (Versione bibliorum vernacula Tom. III. pag. 89. in notis ad Exod. XXVIII, 30.) Quicquid sit, hoc tamen verum manet, Deum hac in re

culi usum perpetuum Israelitis non fore proficuum, illumque abolendum constituisset, peculiarem instituit prophetarum ordinem eum potissimum in finem, ut populum Israeliticum, ad idolatriam maxime procluem, hac a gentium superstitione reuocaret. Propter hanc caussam saepius interdixit Israelitis, ne in rebus incertis consilia peterent a ceterarum gentium oraculis, vatibus, haruspicibus, hariolis et auguribus, Deuter. XVIII. Cui interdicto promissionem adiecit Moses hanc: *Prophetam vobis excitabit deus e vestris popularibus mihi similem, hunc audiat.* Non de uno, sed de omnibus prophetis, Mosen per multa saecula sequentibus, haec verba interpretanda esse, dubio caret*). Loquitur enim Moses de legatorum diu. genere eo, quo Israelitae abs hominibus fatidicis, auguribus et hariolis quouis tempore retinendi erant et coercendi. Hoc vel inde patet, quod Moses com. 21. et 22. *notas certas* constituit, quibus probe consideratis et exhibitis falsi prophetae a veris discernendi essent; atque ex his ipsis notis non modo, *quid sit propheta et qualis esse* debeat, sed etiam quaenam in vniuersum sint causae et fines vaticiniorum intelligi potest.

Primum indicium veri prophetae erat, si *Iehouam, unum verum deum* adorandum et colendum esse, statueret. Quodsi enim quis aliorum deorum nomine oracula protulisset eosdemque colendos statuisset, suppicio fuisset afficiendus, Deut. XVIII, 22. Ex quibus verbis patet, veros dei prophetas eum ipsum

re adornanda, Israelitarum ingenio se attemperasse, illisque *verum oraculum* constituisse eum in finem, ut a *falsis*, quibus adfueti erant, et *fictis* arcerentur.

* In hoc loco interpretando duplici modo peccant doctores; veteres in eo, quod eam tantummodo ad Messiam restringunt et fines argumenti iusto arctiores faciunt; recentiores in eo, quod Messiam penitus excludendum esse, sentiunt. Saepe miratus sum, qui fieri possit, ut viri eruditii non videant, de *maximo et summo vate diuino* vel in primis agi in eo loco, in quo de *omnibus prophetis*, Mosen sequentibus, sermo sit.

B

3
30
21
2
21
21
21
21
21
21
21
15
16
17
18

ipsum in finem fuisse Israelitis missos, vt Iehouam summum esse deum verbis suis et factis comprobarent. Hoc vt fieri posset, deus illis saepius notas fecit res, siue futuras, siue adeo occultas, vt hominum nullus eas praeuidere, aut detegere posset. Erat itaque nota altera, cuius ope veros prophetas a falsis discernere poterant Israelitae his verbis a Mose definita: „*Fortasse, quaeritis, unde cognoscatis, prophetam non ex auctoritate Iehouae loqui?*” Respondeo: *Si propheta nomine Iehouae aliquid praedixit, neque hoc euenerit, res non est a Iehoua praedicta.* Deut. XVIII, 22. Quod si igitur praedictioni euentus respondebat, colligebatur inde iusta cogitandi ratione, virum illum verum esse vatem diuinum, verum itaque legatum veri dei; atque hac in animi persuasione confirmabantur Israelitae eo magis, quod *multi* vates res contingentes futuras claris atque distinctis verbis *saepius* praedicarent. Harum rerum futurarum *duplex* potissimum erat *genus*. Aliae erant ita comparatae, vt, et si easdem hominum nullus naturali animi sagacitate praefentire posset, non multo tamen post, quam praesignificatae erant, euenirent. Alterum genus erat rerum, siue post longum aliquod tempus, siue etiam post multa secula futurarum.

Primi generis praedictiones *necessariae* erant *primum* ad imbuendum sensu prophetico ipsius vatis animum eundemque confirmandum in certa persuasione, se esse a deo ad oracula edicenda constitutum, deinde ad fidem vati faciendam apud eos, quibus dei auctoritate debebat siue boni aliquid promittere, siue infausta quaedam ominari. Has caussas, hos fines vaticiniorum fuisse, docet historia singulorum prophetarum. Vnde nam enim, vt ab hoc exemplo ordiamur, Samuel prophetarum praevisionum plane ignarus et expertus, scire poterat, sibi futura quaedam a deo reuelari? Quid? si Eli cum filiis suis in ea, quam passi sunt Israelitae, clade non interiissent, crediturumne Samuelem censemus, sibi a deo, quae futura sint, patefacta et oraculo communicata esse? Cum autem mox euenirent, quae illi vox diuina praedixerat, ipse animo fuit persuasus et rationibus certis conuictus, se dignum a deo existimauit.

stimatum esse, qui ad Mosis exemplum prophetae munus in Israelitis gerat. Deinde et alterum fecutum est; vniuersus enim populus sensim sensimque ducebatur in hanc opinionem, illum esse vatem a deo ipso constitutum: *auctoritate crescebat Samuel, fauente Iehoua, neque ullum eius dictum irritum factum est, innotuitque omnibus Israelitis Samuelem esse verum vatem,* 1 Sam. III, 19. Ex hoc tempore ad ipsius oraculum vniuersa Israelitarum gens confluxit, multosque per annos vsque ad ipsius vitae exitum ab eiusdem ore pependit.

Illo autem mortuo deus alios excitauit viros ipsi et Mosi similes, inter quos Nathan eminet, qui certe plura oracula edidit, quam in litteris sacris consignata sunt. Maxime quidem memorabile erat illud, quod auctor libr. II. Samuel. cap. XII. refert, filium Daudis et Bathsebae primogenitum moriturum. Hoc ipsius effatum cum tristi euentu comprobatum esset, fidem ipsius verbis Daudes habuit, crediditque omnia, quae de regno sempiterno illi vaticinatus est, 2 Sam. VII. Hunc excipiebat Gad, qui Daudi, numeratione Israelitarum perperam facta, poenas diuinias iussu Iehouae portendebat, atque ut eo certius constaret, a deo malum futurum infligi, poenaeque diuiniae habere rationem, optionem Daudi reliquit, vtrum velit suis in finibus per septem annos fame laborare terrae incolas, an ipse tres menses ab hostibus suis fugari, an denique tribus diebus peste affici subditos suos 2 Sam. XXIV, 13. Ne vlla denique dubitatio relinquatur, prouidentia diu. ita gubernante, malum hoc Israelitis fuisse immissum, *constituto tempore*, precibus a Dauide fusis, pestem desitaram praedixit com. 18. Vatem Gad sequutus est Ahia, qui Ierobeamo symbole quodam, pallio videlicet suo in duodecim partes diuiso, praesignificauit atque verbis distinctis declarauit, ipsi *decem* tribus Israelitarum adhaefuras, seque ipsius imperio subiecturas, quod profecto nemo mortalium tam accurate numeroque definito praeaugurari poterat. Alius deinde, cuius nomen expressum non est ab auctore libri I. Regum, propheta Ierobeamo imaginum cultum in Beth El instauranti praedixit, altare nouum ab ipso exstru-

R 2

ctum

ctum ruptum et cinerem ei impositum effusum. Quod, quum repentine factum esset, argumentum erat Israelitis, hunc virum esse verum vatem a deo missum, in qua animi persuasione miraculis quibusdam confirmabantur, 1 Reg. XIII, 6.

Eodem fere tempore rerum futurarum praedictionibus viros quosdam comprobasse, se vates esse diuinos, intelligitur ex locis 1 Reg. XIII, 11. XX, 22. Ahiæ autem auctoritas adeo creuit, vt regis Ierobeami I. vxor ipsa ad illum, Silunte habitantem iter faceret, sciscitatura, quid filio suo, morbo graui laboranti, euenturum sit? Quae, cum responsum ab illo ferret, filium moritum *eo ipso momento, quo pedem urbi Thirzae illatura sit*, intelligere poterat, vatem vera edixisse, ideoque Iehouam, qui ipsi hoc reuelauerit, verum esse deum, 1 Reg. XIV. Non diu post propheta Elia inclaruit 1 Reg. XVII. ex cuius effatis factisque, omnibus notis, pauca tantum exempli loco in medium proferam, vt quinam fines omnis vaticinationis fuerint, iisdem breui consideratis, intelligatur. Huius vatis aetate vniuersum fere regnum Israeliticum idololatriæ superstitione infectum fuisse, constat. Huic igitur malo vt medicina admoueretur, deus propheta vsus est, Mosi simili; cuius oracula euentu statim comprobarentur. Hac enim potissimum ratione Elias demonstrauit, Iehouam verum esse et vnum deum. Constituit videlicet hoc signum: *illum esse verum deum*, qui igne a caelo demisso sacrificium, in altare positum, incensurus et absumenturus esset, 1 Reg. XVIII, 24. etc. Praedixit regis Ahasiae obitum, huic vaticinio adiiciens verba: *Nullusne deus genti est Israeliticae*, vt rex legatos mittat ad Baal-sebub, deum Ecronicum? 2 Reg. I, 6. Praedixit necem quinquaginta virorum igne absumentorum his verbis: Si ego sum seruus dei, (si Iehoua verus est deus) fulguribus absumentur milites quinquaginta; 2 Reg. I, 10. Praedixit, Naeman, lepra infectum, aquis fluminis Iordani lotum, hoc morbo liberatum iri. 2 Reg. V, 10. Praetereo reliqua in vulgus nota.

Quod autem hac in re vel in primis considerari meretur et ad fidem faciendam maximam habebat vim, est id, quod deus,

deus, quum futura praedici curauit, certum modum, certum tempus, certos annos, quin dies, et horas ipsas, quibus aliquid eventurum esset, nonnunquam definiri iussit. Hoc eum in finem fecit, ut omnes intelligerent, res praesignificatas non casu fortuito accidere, sed a sua prouidentia constituta, sicuti praedicta essent, etiam fieri. Eliam temporis momentum definituisse, quo regis Ierobeami filius moriturus esset, iam commemorauimus. Simili ratione tempus et horam determinatam praenunciauit, qua deus pluuiam, quam precibus suis efflagitauerat, missurus sit, 1 Reg. XVIII, 44. etc. Cui exemplo et Eliae, frumenti copiam repentinam praedicentis adiiciendum est, 2 Reg. VII. 1. etc. Praeter Eliam et Eliaeum alios etiam vates illius aeui simili modo certa futurorum euentuum tempora a deo constituta praedixisse, intelligitur ex loco, 2 Reg. IX, 1. etc. Iesaiae oracula certa temporum ratione definita omnibus nota sunt, Ies. VII. Cap. XXII. 2 Reg. XIX, 29. etc. Nec illud hic praetereundum esse censeo, quod apud Ieremiam legitur cap. XXVIII. Hananjam impostorem, prophetae diuini speciem mentientem, non multo post, quam nomine Iehouae facta protulerat oracula, moriturum esse. Quibus in oraculis recensendis et illud praetereundum non est, quod cap. XLIII, 9. 10. retulit: regem Babylonis Nebucadnezarem positurum solium suum super lapidibus quibusdam, quas Ieremias dei iussu loco certo in vrbe Daphne abscondiderat.

Peculiaris consideratione mihi videtur mereri consensus plurium prophetarum in remotis locis degentium, resque easdem futuras eodem tempore uno quasi ore praedicentium, non, ut mala praeuisa auerterentur, sed unam ob hanc rationem, ut Iudei intelligerent, Iehouam summum esse deum. Quae enim Ieremias, Hierosolymis carcere inclusus, vaticinatus est, eadem Ezechiel, in captivitate Assyriaca ad flumen Chabur viiens, recitauit eodem tempore populo atque diem indicauit, quo Hierosolyma, a rege Babylonis Nebucadnezar obsessa, capta erat, Cap. XXXIII, 21. etc. Iudeorum, aevo illo viuentium, tanta erat prauitas atque animorum corruptio, ut deus prophetae suo ipse saepius declararet,

se probe scire, pessimos istos homines non emendatum iri, licet illis destructionem vrbis Hierosolymae et totius Iudeae euersionem faepius portenderet. (Cap. III, 11. 27. XXXIII, 30—33.) Nihilominus mandatum illi dedit, vt pergeret in praedicendis his malis, vt, si res ita euenerint, vti praedixisset, Israelitae intollerent, ipsum esse verum prophetam et Iouam verum deum. Hunc omnium vaticiniorum principalem et ultimum finem, claris verbis descriptum, multis locis repetit Ezechiel, e. c. Cap. VI, 10—14. VII, 8. XX, 48. XXII, 16. 22. XXIII, 48. XXIV, 24. 27. XXVIII, 23. XXIX, 5. 16. 21. XXXIV, 27. XXXV, 15. Ultimum huic oraculorum recensioni adiungam, eiusdem Ieremiae effatum cap. XXV, 11. 12. litteris consignatum 2 Chron. XXVI, 21. et 22. exilium videlicet Israelitarum, ex regno Iudee a rege Nebucadnezar Babyloniam abductorum, LXX annos duraturum; quem annorum numerum determinatum cum Daniel consideraret, spem concepit animo certam, exilii finem instare, atque haec eius spes non frustrata est.

Hanc vniuersam oraculorum, euentus quosdam certis atque constitutis temporibus futuros continentium, seriem, si viri quidam eruditi animo perpendere velint et scrutari, intelligent, vates diuinos neutquam, quo'd isti contendunt, tempora tantum in vniuersum, siue laeta, siue tristia, portendisse, quod vel etiam ex ingenio humano, et animi, futura prospicientis, sagacitate fieri potuerit, sed illos eiusmodi euentus incertos, quos prudentia hominum nulla praeuide poterat, distincta oratione et claris verbis praesignificasse, quod profecto sine peculiari prouidentiae diuinae auxilio fieri non potuit. Atque hanc futurorum rerum contingentium certam praesignificationem deprehendimus factam esse non in uno tantum, vel altero negotio, sed in multis diuersis, iisque obscuris rebus, quas non sermonе flexilloquo et ambiguo, sed aperto et claro praedixi- runt vates, quorumque euentum illorum coaeui oculis suis viderunt. Magnum itaque faciendum est discrimen gentium hariolas inter, atque veros Israelitarum prophetas. Injuriam his inferunt interpretas s. f., eosdem comparantes cum Chaldaeo-

daeorum et Graecorum, aliorumque populorum praestigiatoribus, astrologis et illis, qui per furorem futura praecernere putabantur, et animi magna commotione ex improviso euentus quosdam verbis magniloquis atque obscuris portendebant. Non enim comparandi, sed potius e diametro opponendi sunt gentilium vatibus et oraculis. Ficta haec erant, falsa et imaginaria, sive ab hominibus fanaticis, sive ab impostoribus prolata; illa autem vera, euentu ipso comprobata a viris animi probitate et integritate conspicuis, nomine ipsius dei prolata eum ipsum in finem, ut futurarum rerum praedictarum euentu et caeteris gentibus argumentum exhiberetur certissimum, Iehouam esse unum et verum deum. Hunc finem oraculorum principalem fuisse ipse deus per Iesaiam aliquos vates declarauit et se ab omnibus diis fictis sciunxit. Adferte, inquit, (deorum caeterorum vanitatem demonstratus) adferte caussam vestram, adlegate argumenta vestra; *adnuntiate nobis fortuita, quae prius futura sunt, indicate, ut et posterius futura intelligamus; promulgate, quae longe post euentura sunt; adnuntiate, quae in posterum existent: ita intelligemus, vos esse deos.* Ief. XLI, 21. 22. (Me autem, Iehouam, esse verum deum, homines intelligent;) nam, quae olim praedixi, euenerunt; iam noua enunciatio, antequam orientur, de iis loquor cap. XLII, 9. congregentur omnes populi, conueniant nationes; quisnam ex his *hac potest annunciare?* Priora nobis indicent, excitant testes suos, declarentur esse veraces; (cum hoc autem non poterunt) audiant nos et fateantur, vera esse, quae diximus. Ego indico, me seruaturum esse, idque declaro, quod non facere potest *alius deus*, cap. XLIII, 9. et 12.

Haec adeo clara sunt et aperta, ut vltiori declaratione non egeant. Lectorum enim cuius sponte sua intelliget, deum, pro sapientia sua, se in demonstranda existentia et prouidentia sua hominum ingenio et rationibus cogitandi accommodasse, vsumque esse iis argumentandi generibus, quibus facilime de veritate certi fieri poterant animi. Cumque vera religio omnibus falsis esset opposita, oraculorum etiam natura atque indoles contraria esse debat. Ficti dii fictas edebant futurorum praedictiones; verus deus vera edebat oracula; vera autem fuisse, eventus demonstrabat atque per euentum Israelitearum animi tandem de veritate numinis Iehouae adeo conuicti sunt, ut nulla vi, nullis persequeutionibus, crutatiibusque eorum fides in deum labefactari posset. Hanc autem fidei constantiam non prius consequuti sunt Israelite, quam intelligerent, omnia euensis, quae per Mosen caeterosque vates diu. genti suae praedicta erant. Hoc demum accidisse, exilio Babylonico finito, ex Esrae et Nehemiae libris atque Maccabaeorum historia intelligitur. Si qui sunt, qui hanc veri dei notitiam, in Iudeorum animis restauratam et confirmatam, ex aliis fontibus deriuent (quod a quibusdam viris doctis factum esse constat) refutent, velim, hanc verae historiae rerum factarum et inter se cohaerentium expositionem; indicent nobis gentem illam, a qua Israelite, idolis seruientes, meliora edocti sunt; Chaldaeine an Persae,

an

an Medi, an Graecorum et Aegyptiorum sapientes? Numne ex ipsis idolatriae tenebris melioris rerum diuinarum notitia oriri poterat? Omnes populi, Persis non exceptis, siue astra, siue alios deos, deasque coluerunt, vsque dum per Euangelii doctrinam collustrati, vnum verum deum cognoscerent, et venerari discerent. Erant quidem Persae infesti deorum simulacris, persuasi deos nec templorum muris includi, nec forma siue hominum, siue animalium, posse exprimi. Sed ipsi superstitioni dediti, solem, ignem etc. cultu diu prosequebantur.

Cum itaque Israelitae a nulla alia in terris gente dei veri notitiam haberent; cum ex litteris sacris intelligamus, Iudeos tam diu idola coluisse, vsque dum per rerum futurarum a vatibus diu. praedictarum euentum, conuicti essent, praeter Iehouam nullum esse alium; iure nostro inde colligimus, fuisse vaticiniorum finem, si non vnum, tamen principalem hunc, vt veri dei existentiae atque prouidentiae probandae argumentum suffpetidarent Israelitarum ingenio accommodatissimum. Haec adeo clara et definito sermone a Moysi et reliquis prophetis praedicta sunt, vt qui dubitationes contra moueret, incitiam suam proditurus sit. Iam autem, quis, quaeso, ante tria fere millia annorum praeuentire poterat, illum, qui hanc rerum humanarum conuersionem et facrorum emendationem procuratus et effecturus sit, ex Abrahami familia progignendum, et quidem non ex *Ismaelis* stirpe, sed ex *Isaaci*, non ex *Esaui* sed ex *Iacobii*; non ex alia tribu et domo, quam ex *Iudaica* et *Dauidica* nascendum esse? Quis erat tanta animi sagacitate praeditus, vt Iesaiæ aetate, qua idolatriæ pestis vniuersum fere genus humaanum infecerat, praeuidere potuisset, fore, vt tandem Iehouae numen illi ipsi populi colant, qui huius dei veri templum Hierosolyma destructuri, et gentem Israeliticam in exilium abducturi sint? Quis familiae Dauidicae reliquias tam diu conseruavit, vsque dum felicitatis humanae restaurator ex eadem prognatus esset? Haec omnia fortuita fuisse, contingentia et incognita omnibus hominibus, deo soli nota, ab ipso adornata et effecta, quis non intelligat?

Confirmentur igitur animi Vestri, *Committones carissimi!* his veritatis praefidiis in ea, qua inde a prima inuentute imbuti estis, religionis reuelatae notitia; excitentur his etiam argumentis non solum ad cultum deo atque Christo, domino nostro, per quem omnia dei promissa rata facta sunt, his festis diebus pia mente praestandum, sed etiam ad omnem vitam Vestram in verae virtutis studio ipsi dicandam, vt compotes fatis salutis, quam cultoribus suis exhibendam promisit, vt spe in Deum posita sitis felices!

Scrib. in Academia regia Friderico-Alexandrina ipsis Paschatos feriis.

(L. S.)

- 24, Roguntur, quatenas disciplina religionis
et Theologiae christianaee pseudeat ab hispania
Iesu Christi. Auctore Ammon. Göttingae
- 25, Variarum de origine fisci cultarum episcopis
Göttingae.
- 26, Continuac de futura corporum exanimatorum
inflauratione, arte Christiana hispania. Auctore
Haudia. Göttingae.
- 27, Comment. de legio Mopiacae momento et
ingenio, collectione et effectibus. Auctore
Haudia. Part. I. Göttingae 1796.
- 28, Sectio II.
eq, De religione naturali publica. Auctore Haudia
Göttingae. —
- 30, Declarationes diversitatis linguarum ex
traditione Semitica Origines. Auctore Ciblorn
Göttingae 1788.
- 31, Der ewig's Vertragung der Hoffnungen und
Wünsche von Dr. Ammon. Göttingae 1795.
- 32, Über die Möglichkeit des inneren Wohlstandes
innerer Mythen mit dem moral. Prax. d. in
Sensibili Differenziertheit einer von Dr. Ammon.
Göttingae, 1796.
- 33, Zug der Hoffnungen und des Erfolgs auf
unmittelbarer volk. Offenbarung. von Dr. Ammon.
Göttingae, 1797. —

Universitäts
Bibliothek
Rostock

[http://purl.uni-rostock.de
/rosdok/ppn862234484/phys_0023](http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn862234484/phys_0023)

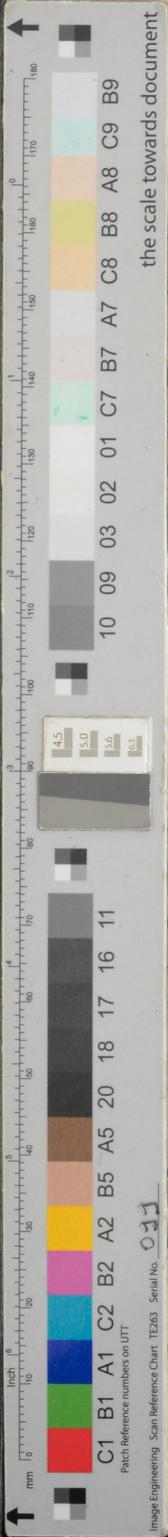
DFG

Universitäts
Bibliothek
Rostock

[http://purl.uni-rostock.de
/rostdok/ppn862234484/phys_0025](http://purl.uni-rostock.de/rostdok/ppn862234484/phys_0025)

DFG

II

Salom. 9, 1.), alma mundi conditrix, hominumque Prov. 8, 31. Sap. Sir. 24, 6 f. Ioh. 1, 5.), post multos usque irritos mortalium erudiendorum conatus (Sap. 1, in terra Israelitica fixit pedem (*κατεσκηνωσε* v. 8.), humanamque sibi Iesu Christi formam induit. 'Ο οὐ εἶπεντο: diuina sapientia inter Iudeos surrexit, οὐ unita. Praeter moralem istam diuinæ sapientiae uenit vix opus erat, ut alia historiae I. C. primordia uaret, quamuis accurate satis et sine ullis traditionum de illis exponere potuisset.¹⁶⁾ Eandem viam indiuus Paulus, qui diuina Messiae praedicata collatenus a Ioanne differt, ut in sapientiae, quam sumen in Messiam transfudit, descriptione non Iesiam, siborum auctorem sequatur, quare factum est, ut spiritum a Deo creatum (*πρωτότοκον παῖς οὐτισμὸς*) esse adfirmet, quum de sapientia idem contendat v. 8, 22. (ἐκτισε Deut. 32, 6.) (כִּנְיָה, חַלְלָה, כִּנְיָה). Ioannes autem, spiritum sapientiae inter Dei attributa referens,¹⁸⁾ τὸν λόγον vere Θεόν, hunc ἐνταχθεντα esse adserit.¹⁹⁾ Plura decerpere ex historia

HERDER vom Erlöser der Menschen, p. 60 sqq.

PPE ad Rom. IX, 5.

ICHHORN l. c.

dam hanc in rem iam bene disputata videas in cel. HEZELII Schriftforscher, tom. II. p. 549 sqq. De discrimine Christolo-oannis et Pauli, quod hic innuere tantum licet, alio loco co-s exposturi sumus.